

Ką tėvai turėtų žinoti apie patyčias internete?

Patyčios internete (arba elektroninės patyčios) yra viena iš patyčių formų. Tai yra agresyvus ir tyčinis elgesys, kuris vyksta virtualioje erdvėje. Dažnai susiduriama su tuo, kad skriaudėjai aiškindami savo poelgius, sako, kad jie nieko blogo nenorėjo ar tiesiog juokavo, tačiau patyčios tai nėra tas pats kaip humoras. Kai norima pajuokauti, linksma būna visiems, patyčių atveju – vienam vaikui ar net keliems vaikams yra skaudu ir liūdna.

Patyčioms internete pradėti pakanka vieno veiksmo (negražaus komentaro, žeidžiančio laiško, juokingos nuotraukos, video), vėliau ši informacija gali plisti virtualioje erdvėje, kiti žmonės gali ją komentuoti ir persiųsti savo pažįstamiems bei draugams. Net ir pašalinus informaciją iš virtualios erdvės, prieš tai padarytos jos kopijos gali būti platinamos toliau, kitaip tariant, patyčios internete gali vykti 24 valandas per parą. Greitas informacijos plitimas lyg atkartoja patyčių situaciją, kas labai žeidžia patyčias patiriantįjį ir gali versti dar ir dar kartą išgyventi baimę, gėdą bei kitus neigiamus jausmus.

Patyčios internete gali vykti elektroniniais laiškais, žinutėmis, pokalbių svetainėse, socialiniuose tinkluose. Taip pat tokios patyčios vyksta naudojant mobiliuosius telefonus.

Elektroninių patyčių formos:

- Ižeidinėjimai virtualioje erdvėje, kuomet vaikas yra įžeidinėjamas viešai, kitiems matant ar girdint. Pavyzdžiui, socialinio tinklo profilyje yra užrašomi įvairūs keiksmažodžiai, vaikas viešai pravardžiuojamas.

- Apsimetimas kitu asmeniu ir kenkimas to asmens reputacijai. Elektroninėje erdvėje yra lengva išlikti anonimišku ir slėpti savo tapatybę, taip pat galima apsimesti tuo, kuo iš tikrųjų esi. Pavyzdžiui, septintokas, norėdamas pajuokauti, apsimeta savo bendraklase ir jos vardu rašo SMS žinutes kitoms klasės mergaitėms, pravardžiuodamas jas įvairiais negražiais žodžiais.

- Apgaulės būdu išgaunama asmeninė informacija ir paviešinama kitiems. Tai gali būti asmeninės nuotraukos, video, prisijungimo duomenys ir kita svarbi vaikui informacija, kuria jis nenori dalintis su kitais.

- Atstūmimas ir nepriėmimas į draugų grupę pokalbių kambariuose, socialiniuose tinkluose. Pavyzdžiui, bendraklasiai susitarę ištrina vieną savo bendraklasį iš savo draugų sąrašo.

- Šmeižimas internete, kuomet apie vaiką ar jų grupę yra skleidžiami gandai. Pavyzdžiui, mergaitės du savo bendraklasius vadina „pora“, siuntinėja kitiems bendraklasiams žinutes ir elektroninius laiškus apie tai, tokiu būdu skleidamos klaidingą informaciją.

- Persekiojimas, kuomet grasinama kaip nors pakenkti, tarkime, sumušti, arba teigiama, kad vaikas yra paslapčia stebimas.

- Smurtinių veiksmy filmavimas ir įkėlimas bei platinimas internete. Jauni žmonės tyčia smūgiuoja dažnai atsitiktinai išrinktam asmeniui ir tą išpuolį filmuoja mobiliųjų telefonų kameromis, o vėliau patalpina internete. Svarbiausia šio išpuolio dalis yra aukos reakcija į netikėtą veiksmy, kuris stebėtojams, o vėliau ir žiūrovams, atrodo juokingas. Pastebima, kad vis daugiau jaunų žmonių įsitraukia į tokio pobūdžio „pramogas“, o naudojamos smurto formos yra vis žiauresnės.

Rekomendacijos tėvams, kaip užtikrinti vaikų saugumą virtualioje erdvėje

Kartais galvojama, kad jeigu vaikas leidžia laiką namie ir naudojami kompiuteriu neišeidamas iš savo kambario, jis yra saugioje aplinkoje, su juo nieko negali atsitikti. Tačiau vaikas gali patirti patyčias net neišėjęs iš namų. Taigi svarbu domėtis tuo, ką vaikas veikia virtualioje erdvėje. Kartais tėvų domėjimasi vaikai gali vertinti kritiškai: „Tai ne tavo reikalas“. Tačiau tėvų pareiga yra užtikrinti savo vaikų saugumą tiek realiame gyvenime, tiek virtualiame pasaulyje. Žemiau yra pateikti keli būdai, kaip galima įsitraukti į virtualų savo vaikų gyvenimą bei siekti užtikrinti jų saugumą:

- Periodiškai tikrinkite, ką jūsų vaikas daro prie kompiuterio.

- Kalbėkite su vaiku, kokios veiklos internete jam patinka, kuo jis domisi, kokios informacijos dažniausiai ieško.

- Padėkite vaikui atskirti, ką jam galima talpinti virtualioje erdvėje, o ko nevertėtų viešinti. Svarbu vaikui paaiškinti, kokią informaciją apie save yra rizikinga atskleisti viešoje erdvėje.

- Akcentuokite slaptažodžių parinkimo ir saugojimo svarbą. Vaikai savo prisijungimo duomenis gali atskleisti artimam draugui ar draugams, tačiau to daryti nevertėtų. Tokiu atveju padidėja rizika, kad šie duomenys bus prieinami ir kitiems žmonėms.

- Kalbėkite su vaiku apie bendravimo su nepažįstamais žmonėmis galimas rizikas, t.y. kiek nepažįstamajam galima apie save pasakoti, klauskite, ar vaikas yra tikras, kad vėliau ši informacija nebus to žmogaus paviešinta ar naudojama netinkamiems tikslams. Susitikimą su internetiniu draugu irgi svarbu aptarti su vaiku. Nevertėtų vaiko gąsdinti žiauriomis istorijomis apie vagystes ir išprievartavimus, bet kalbėti apie galimas pasekmes, aptarti realius pavojus yra būtina. Vaikas gali prisiminti daug girdėtų gražių draugystės istorijų, prasidėjusių nuo „aklo pasimatymo“, todėl nuvertinti jo norą susitikti su internetiniu draugu būtų neteisinga. Tą tėvams svarbu priimti, suprasti,

tačiau nepamiršti ir apie saugumą užtikrinančius veiksnius. Pavyzdžiui, į susitikimą su nepažįstamu nauju draugu reikėtų eiti kartu su suaugusiuoju (tėvai gali tiesiog palydėti savo vaiką ir įsitikinti, kad „virtualus draugas“ iš tikrųjų yra tas, kaip save pristatė), susitikimą planuoti tik viešojoje vietoje, kur yra daug žmonių ir kt.

- Domėkitės ir lankytės interneto erdvėse, kur dažniausiai lankosi vaikai ir paaugliai, t.y. žinoti apie tai, kokie socialiniai tinklai yra populiarūs, kodėl jie yra įdomūs vaikams, kuo galima užsiimti virtualioje erdvėje, kokios yra naujovės.

- Patikrinkite, kokia informacija yra prieinama virtualioje erdvėje apie Jūsų vaiką. Kartais pakanka įvesti vaiko vardą ir pavardę į naršyklę ir pasižiūrėti, kaip vaikas save pateikia internete, kur lankosi, kokius komentarus rašo, kokią informaciją apie save skelbia ir kt. Vaikai gali neigiamai reaguoti į tokius tėvų veiksmus ir vertinti tai kaip šnipinėjimą, tačiau jeigu šią informaciją galėjo pamatyti tėvai, vadinasi, ji yra prieinama daugeliui žmonių ir nėra privati.

- Įdiekite filtravimo ir stebėjimo programas savo namų kompiuteryje. Daugiau apie tai http://www.esaugumas.lt/storage/cd/cd/priemones5_filtrai.htm.

Rekomendacijos tėvams, kurių vaikai, patiria patyčias internete:

• Kalbėkite su savo vaiku ir išklauykitė jį. Stenkitės bendrauti be kritikos ir kaltinimų, net jeigu Jums atrodo, kad po vaiko neatsargaus ir neapgalvoto poelgio patyčios ir prasidėjo. Bet kuriuo atveju vaikui svarbu yra jaustis išgirstam ir priimtam.

• Identifikuokite skriaudėjus. Skriaudėjai gali stengtis išlikti anonimiški, neatskleisti savo vardo ir pavardės, bet naudotis slapyvardžiu. Tuomet kreipkitės į interneto paslaugų teikėją ar į policiją.

• Išsaugokite įrodymus, t.y. laiškus ir žinutes iš skriaudėjo, kad vėliau šią informaciją galima būtų parodyti tretiesiems asmenims. Ši informacija gali būti atspausdinta, bet saugoma taip, kad vaikas jos nematytų ir neskaitytų dar ir dar kartą. Po įrodymų išsaugojimo, žeidžianti informacija gali būti pašalinta iš elektroninės erdvės.

• Ignoruokite skriaudėją arba parašykite jam trumpą laišką/žinutę, įspėdami apie tai, kad jeigu jis nenustos tyčiotis, kreipsitės į atitinkamas institucijas.

• Paaiškinkite vaikui, kaip jis galėtų išvengti patyčių: blokuoti siuntėją, keisti privatumo nustatymus, pranešti apie netinkamą kitų elgesį ir įžeidinėjimus svetainės administratoriui ar „Saugesnio interneto karštajai linijai“ (www.draugiskasinternetas.lt). Visa tai vaikas gali padaryti su suaugusiųjų pagalba. Norėdami gauti atsakymą iš „Saugesnio interneto karštosios linijos“ darbuotojų, nurodykite savo kontaktinius duomenis. Tačiau tai nėra privaloma - pildydami formą, galite išlikti anonimiški.

- Jeigu skriaudėjai yra vaiko bendraklasiai ar tos pačios mokyklos mokiniai, kreipkitės į ugdymo įstaigos personalą: klasės auklėtoją, administraciją ar mokykloje dirbančius specialistus. Vaiko negalima palikti vieno spręsti elektroninių patyčių problemą, jam reikalinga suaugusiųjų pagalba.

- Padėkite vaikui užmegzti draugiškus santykius su bendraamžiais. Įtraukite vaiką į veiklas, kur jis galėtų susirasti naujų draugų, kur galėtų jaustis priimamas ir saugus, kas padėtų atstatyti jo savęs vertinimą, paskatintų labiau pasitikėti savimi.

Rekomendacijos tėvams, kurių vaikas tyčiojasi iš kitų:

- Kalbėkite su vaiku apie elektronines patyčias ir apie tai, kokias pasekmes jos gali sukelti patyčias patiriančiam vaikui. Ugdykite vaiko empatiją, skatindami susimąstyti apie tai, kaip jis pats jaustųsi aukos vietoje. Kartais virtualus ir realus gyvenimas vaikų yra suvokiami kaip du skirtingi ir nesusiję tarpusavyje pasauliai, tačiau nors patyčios ir vyksta elektroninėje erdvėje, kitam skauda realybėje.

- Priminkite arba informuokite apie netinkamo elgesio pasekmes, pavyzdžiui, vaikui gali būti atimamos privilegijos naudotis kompiuteriu. Taip pat priminkite, kokia gresia administracinė atsakomybė.

- Rodykite vaikui elgesio pavyzdį. Atminkite, kad vaikai mokosi ir perima elgesio modelį, stebėdami aplinką bei juos supančius žmones. Pagalvokite, ar patys pagarbiai bendraujate internete ir realiame gyvenime. Jeigu taip, priminkite, kad vaikai gali imti pavyzdį iš Jūsų.

- Įveskite apribojimus technologijų naudojimui. Pavyzdžiui, vaikas gali naudotis kompiuteriu tik tada, kai suaugusieji yra namie.

- Aptarkite su vaiku bendravimo internete etiketą. Kaip ir realiame pasaulyje, virtualioje erdvėje taip pat egzistuoja tam tikros bendravimo taisyklės. Paprastai vaikai drąsiau elgiasi, bendraudami virtualiai, leidžia sau pasakyti daugiau, negu būtų pasakę gyvai, akis į akį. Jiems galima paaiškinti, kad bendraujant virtualioje erdvėje, reikėtų su kitais elgtis taip pat pagarbiai, kaip ir realiame gyvenime.

Tėvų pokalbiai su vaikais, kurie stebi patyčias internete

Jeigu Jūsų vaikas neįsitraukia į patyčias, t.y. nėra skriaudžiamas ir neskriaudžia kitų, tai dar nereiškia, kad jam ši problema nėra aktuali. Jūsų vaikas gali tapti patyčių stebėtoju, pavyzdžiui, žiūrėti nufilmuotas smurtines scenas, matyti žeidžiančius komentarus internete ir kt. Patyčių stebėtojų vaidmuo yra be galo svarbus. Paprastai vaikų, kurie tiesiogiai neįsitraukia į patyčias, yra daugiau negu skriaudėjų. Stebėtojai gali palaikyti skriaudėjus paspausdami mygtuką „patinka“ („like“) po komentarų, persiūsdami provokuojančią informaciją kitiems arba tiesiog niekaip nereaguodami į vykstančias patyčias elektroninėje erdvėje. Toks stebėtojų elgesys gali dar labiau

žeisti patyčias patiriantįjį. Kalbėkite su vaikais apie tai, kad patyčios nėra tinkamas elgesys ir kad apie tokius veiksmus svarbu pranešti suaugusiems. Vaikai - stebėtojai gali patys bijoti tapti skriaudėjų aukomis ir vengti pasakoti apie patyčias kitiems. Tačiau tylėjimas nesumažina rizikos tapti patyčių objektu, o kartais net padidina, nes skriaudėjas ir toliau nėra drausminamas. Akcentuokite vaikams, kad jų vaidmuo patyčių situacijoje yra reikšmingas, o nepritarimas skriaudėjui gali būti reikšminga pagalba nuskriaustajam ir svarbus žingsnis problemos sprendimo link.

Parengė Salantų gimnazijos psichologė Milda Benetienė